

FALSKE NYHETER

– kritisk medieforståelse

OM OPPLEGGET

Hvordan skille fakta fra meninger? Hva kjennetegner såkalte falske nyheter? Hvorfor lager noen slike saker?

Dette undervisningsopplegget er laget for deg som ønsker å styrke unges kritiske medieforståelse og deres evne til å vurdere innhold i mediene (kildekritikk). Opplegget er beregnet på ungdom mellom 13 og 16 år. Opplegget består av en veiledningsguide og en PowerPoint-presentasjon.

Tilknytning til læreplanverket

Kritisk tenkning står sentralt i opplæringslovens formålsparagraf, og er et viktig prinsipp i læreplanverkets overordnede del som gir retning for grunnopplæringen i skolen (2020). Opplegget kan blant annet jobbes med under det tverrfaglige temaet Demokrati og medborgerskap, og knyttes til for eksempel følgende kompetansemål i samfunnsfag og norsk:

Samfunnsfag

7. trinn:

- Presentere ei aktuell nyheitssak og reflektere over forskjellar mellom fakta, meiningar og kommersiell bodskap i mediebiletet.
- Samanlikne korleis ulike kjelder kan gi ulik informasjon om same tema, og reflektere over korleis kjelder kan brukast til å påverke og fremje bestemte syn.

10. trinn:

- Vurdere på kva måtar ulike kjelder gir informasjon om eit samfunnsfagleg tema, og reflektere over korleis algoritmar, einsretta kjelder eller mangel på kjelder kan prege forståinga vår.
- Utforske ulike plattformer for digital samhandling og reflektere over korleis digital deltaking og samhandling påverkar forma på og innhaldet i samfunnsdebatten.

Norsk

7. trinn:

- Orienter seg i faglige kilder på bibliotek og digitalt, vurdere hvor pålitelige kildene er, og vise til kilder i egne tekster.

10. trinn:

- Gjenkjenne og bruke språklige virkemidler og retoriske appellformer. bruke kilder på en kritisk måte, markere sitater og vise til kilder på en etterrettelig måte i egne tekster.
- Utforske og vurdere hvordan digitale medier påvirker og endrer språk og kommunikasjon.

NÅR OPPLEGGET ER GJENNOMFØRT SKAL ELEVENE VITE:

- Hva som kjennetegner falske nyheter
- Forskjellen på fakta og meninger presentert i mediene
- Hvorfor noen lager og sprer falske nyheter
- Hva som kjennetegner innhold, kilder og avsendere man kan stole på, og når det er grunn til å være ekstra forsiktig

ISBN: 978-82-91977-71-3

OM VEILEDERGUIDEN

Denne guiden gir deg bakgrunnsinformasjon og steg for steg-beskrivelse av aktivitetene slik at du kan gjennomføre undervisningsopplegget.

For hver aktivitet er det angitt en minimum tidsramme for gjennomføring og hvilket lys-bilde aktiviteten tilhører. I tillegg beskrives det hvordan man kan jobbe med den enkelte aktiviteten og hensikten med denne.

FORBEREDELSE – DETTE TRENGER DU

Veilederguiden, som du nå leser, er det bare undervisningsleder som skal ha. Les gjennom hele guiden minst én gang før du gjennomfører opplegget med elevene.

For å bruke PowerPoint-presentasjonen i dette opplegget trenger du en prosjektor eller stor undervisningsskjerm.

Har du ikke tilgang på fungerende teknisk utstyr, kan du skrive ut illustrasjonsbildene som inngår i lysbildene på papir og dele dem ut.

Ønsker du å vise filmene under aktivitet 3A og 5, må du ha en skjerm eller lignende tilgjengelig. Eventuelt kan du la elevene se dem på telefonene sine. Det er ikke nødvendig å vise filmene for å gjennomføre undervisningsopp- legget.

Bestem deg for om du ønsker å dele elevene i mindre diskusjonsgrupper. Du må selv vurdere hva som passer din klasse/gruppe best. Bestem deg også for om du vil gjennomføre hele opp- legget eller kun noen av aktivitetene.

Sett av nok tid. Minimum 1 – 2 skoletimer (45 - 90 minutter) for gjennomføring av hele opplegget.

VIL DU GJØRE MER?

Dersom du i etterkant av undervisningsopp- legget ønsker å hjelpe elevene til å utvikle sin kritiske nyhetsforståelse og bevissthet rundt dette temaet, kan du f.eks. starte dagen med å presentere dem for en nyhetssak og be dem avgjøre om den er sann eller ikke. Presenter saker fra forskjellige kilder, og la gjerne eleven hjelpe deg å finne artikler dere kan diskutere.

LITT OM FALSKE NYHETER

«Falske nyheter» er et begrep som ofte brukes om nyhetslignende saker som fremstår som ekte, men som helt eller delvis er basert på løgn, eller som har utelatt informasjon for å skape en bestemt vridning.

Ofte er det en bevisst hensikt bak denne formen for falsk informasjon. Hensikten kan være å tjene penger, svindle deg, påvirke dine politiske meninger, polarisere debatter eller skape forvirring i en befolkning. «Falske nyheter» ser ofte ut som ekte nyheter og kan være vanskelige å oppdage.

Falske nyheter dukker ofte opp på useriøse nettsider og blir spredd videre derfra til sosiale medier og i noen tilfeller seriøse nyhetskanaler.

Les mer om falske nyheter bakerst i undervisningsguiden.

KRITISK MEDIEFORSTÅELSE

Kritisk medieforståelse er å forstå, evaluere og være kritisk til innhold og uttrykk som presenteres i mediene. Det å praktisere kritisk medieforståelse vil blant annet si å ha et bevisst forhold til at det finnes en avsender bak hvert budskap, og at avsendere kan ha forskjellig motivasjon bak sin formidling.

Det er viktig å huske på at avsender selv kan være feilinformert – noe som innebærer at mottageren selv har et særlig ansvar for å vurdere det han/hun blir presentert for. Dette er viktig for å avsløre og stoppe spredningen av falske nyheter.

UNDERVISNINGS -OPPLEGG

AKTIVITET 1

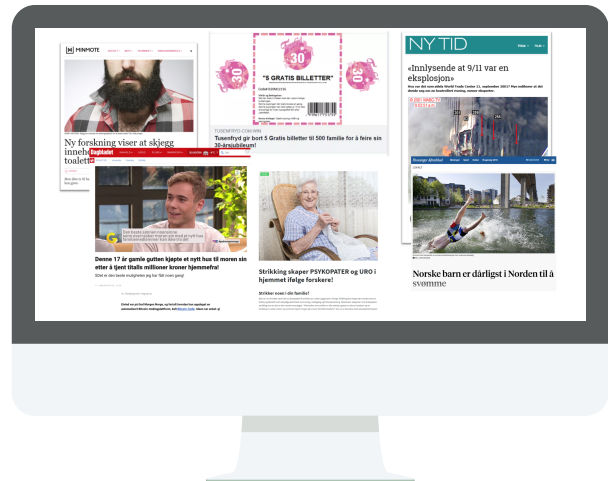
Oppvarming

Tidsramme: 3 minutter

PowerPoint: Lysbilde 1

3 min

INSTRUKSJONER:

Presenter elevene for én og én sak og be dem ta en rask avgjørelse på om de tror på saken eller ikke. La dem rekke opp hånden eller stille seg på ene eller andre siden av en linje i rommet. Du er ute etter elevenes umiddelbare vurdering av saken, så ikke la dem få tenketid.

Spør deretter om noen har en forklaring på hvorfor de mente saken var sann eller ikke. For mange vil det kanskje være vanskelig å sette fingeren på. Det er greit, det illustrerer hvordan magesfølelsen spiller inn når man tar en rask avgjørelse.

Avslør om artikkelen er sann eller usann før du går videre til neste sak.

HENSIKT:

Elevene får oppleve hvor vanskelig det kan være å vite om noe er sant eller ikke ved første øyekast – selv når det kan virke opplagt.

DENNE LISTEN VISER HVLKE NYHETER SOM ER SANNE OG HVLKE SOM ER USANNE:

«Ny forskning viser at skjegg inneholder mer bæsje enn et toalett»
Usann (Satire)

«Tusenfryd gir bort 5 gratis billetter»
Usann

«Innlysende at 9/11 var en eksplosjon»
Usann (konspirasjonsteori)

«Denne 17 år gamle gutten kjøpte nytt hus til moren sin etter å ha tjent titalls millioner kroner hjemmefra!»
Usann (oppspinn)

«Strikking skaper psykopater»
Usann (satire)

«Norske barn er dårligst til å svømme i Norden»
Sann

AKTIVITET 2

min

Diskuter og gi en beskrivelse av hva falske nyheter er, bakenforliggende motiver og de vanligste stedene de dukker opp

Tidsramme: 5 minutter

PowerPoint: Lysbilde 2

INSTRUKSJONER:

Start gjerne med å spørre elevene hva de mener falske nyheter er, hvorfor noen lager og sprer falske nyheter med vilje og hvor de mener det er sannsynlig å finne falske nyheter.

La elevene diskutere.

HENSIKT:

Elevene får mulighet til å hente fram den kunnskapen og erfaringen de alt har, blir introdusert for begreper som ofte brukes i forbindelse med falske nyheter, oppnår en felles forståelse for tema og får kunnskap de trenger for å kunne gjennomføre resten av opplegget.

NOEN SENTRALE BEGREPER KNYTTET TIL «FALSKE NYHETER»

«**Falske nyheter**» er falsk informasjon som utgir seg for å være nyheter med den hensikt å skulle påvirke leserne eller brukerne.

Propaganda er bevisst manipulering av folks følelser og tanker ved hjelp av sterke virkemidler for å fremme bestemte oppfatninger og handlings-mønstre.

Feilinformasjon er ubevisste feil, mangelfull eller misvisende informasjon der feilen ikke er gjort med hensikt.

Desinformasjon er systematisk og bevisst feilinformasjon.

Les mer om «falske nyheter» bakerst i denne guiden.

TRENGER DE HJELP TIL Å FÅ I GANG DISKUSJONEN KAN DU BIDRA MED FLERE SPØRSMÅL:

- Er det mulig at en nyhet kan ha blitt skrevet eller presentert på en måte som gjør at noen opplever den som falsk, mens andre ikke gjør det?
- Har dere noen gang sett noe i en nyhetssak på TV, i en avis eller på sosiale medier som dere ikke har trodd på? Hvorfor?
- Har du noen gang opplevd at andre har trodd noe i mediene var sant eller en spøk når du selv ikke trodde det?

AKTIVITET 3A

Snakk om hvordan følelser kan få oss til å glemme å være kritiske

2 min

Tidsramme: 2 minutter

PowerPoint: Lysbilde 3

INSTRUKSJONER:

YouTube: Vis filmen «Kildekritikk på nettet er viktigere enn noensinne» på YouTube (søk fram og gjør filmen klar før timen starter). Hvis du ikke har en skjerm tilgjengelig, kan du be elevene søke fram filmen og se den på mobilene sine.

Dersom du har anledning til å vise filmen, kjører du denne før du starter aktivitet 3b. Hvis du ikke har anledning til å vise filmen, går du rett videre til aktivitet 3b.

HENSIKT:

La elevene se hvordan en falsk nyhet kan spre seg og hvordan kritisk medieforståelse hjelper brukere slik at de ikke lar seg lure.

AKTIVITET 3B

Snakk om hvordan følelser kan få oss til å glemme å være kritiske

Tidsramme: 3 minutter

PowerPoint: Lysbilde 4

3 min

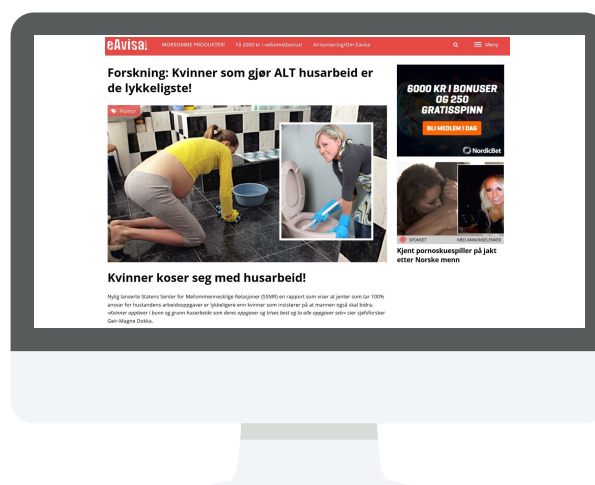
INSTRUKSJONER:

Les overskriften til artikkelen for elevene og spør om noen av dem merker at de blir litt sinte eller provoserte av dette?

Snakk med elevene om hvordan falske nyheter kan spille på følelsene våre, f.eks. fordi vi føler at verdiene våre er under angrep eller at nyhetene er veldig kontroversielle. Når vi blir sinte, provoserte eller redde er det lett å glemme at det vi leser kanskje ikke er sant. Det samme kan skje når vi leser noe som bekrefter noe vi allerede tror er sant. I begge tilfellene er det lett å dele videre. Da kan man bidra til spredning av falske nyheter.

HENSIKT:

Bevisstgjøre elevene på hvordan egne følelser og fordommer spiller inn når vi blir presentert for en sak, og hvor lett det er å glemme at noe ikke nødvendigvis er sant fordi det presenteres som forskning.

AKTIVITET 4

Fakta og meninger

5 min

Tidsramme: 5 minutter

PowerPoint: Lysbilde 5

INSTRUKSJONER:

Gå gjennom én og én påstand. Spør elevene og diskuter hvilke av utsagnene som er meninger og hvilke som er fakta. Er det noe vi kan vite helt sikkert? Kan noen av påstandene virke som fakta ved første øyekast, men framstår som mening når man tenker mere over dem?

HENSIKT:

Lære elevene å skille fakta og mening, og diskutere glidende overganger mellom fakta og mening.

AKTIVITET 5

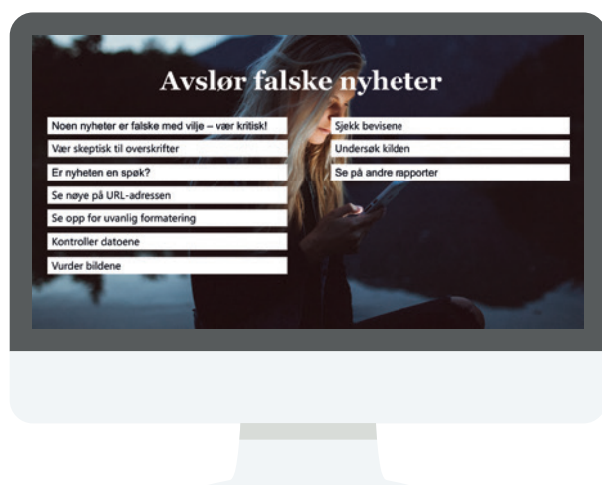
Lær noen enkle måter å avsløre falske nyheter på

10 min

Tidsramme: 10 minutter

PowerPoint: Lysbilde 6

INSTRUKSJONER:

Gå gjennom ett og ett punkt i huskelisten i felleskap. Spør elevene hvordan man best kan gjennomføre hvert punkt. Under utdypes hvert punkt:

Noen saker er falske med vilje – vær kritisk!

Vær kritisk til artikler du leser, og del bare saker som du vet er troverdige.

Vær skeptisk til overskrifter

Falske nyhetssaker har ofte fengende overskrifter med bare store bokstaver og utropstejn. Hvis overskriften har sjokkerende påstander som virker for utrolige til å være sanne, er de sannsynligvis det.

Er saken en spøk?

Noen ganger kan det være vanskelig å skille mellom falske nyheter og humor eller satire. Sjekk om kilden er kjent for å lage parodier og om detaljene og stilen til saken tyder på at den bare er ment som en spøk.

Se nøye på URL-adressen

En forfalsket eller kopiert URL-adresse kan være et faresignal om falske nyheter. Mange nettsteder som produserer falske nyheter, etterligner autentiske nyhetskilder ved å gjøre små endringer i URL- adressen. Du kan gå til nettstedet og sammenligne URL-adressen med etablerte kilder.

Se opp for uvanlig formatering

Mange nettstedet som produserer falske saker har stavfeil eller dårlig layout. Dette er et faresignal. Hvis du legger merke til dette, bør du være skeptisk til det du leser.

Kontroller datoene

Kontroller om artikkelen er datert. Er den ikke, bør du være skeptisk. Falske artikler kan inneholde tidslinjer som ikke gir mening eller hendelsesdatoer som har blitt endret.

Vurder bildene

Falske artikler bruker ofte manipulerte bilder eller videoer. Noen ganger kan bildet være ekte, men tatt ut av sammenhengen. Du kan søke på bildet for å sjekke hvor det kommer fra.

Sjekk bevisene

Sjekk skribentens kilder for å bekrefte at de er korrekte. Hvis saken mangler bevis eller siterer «ikke-navngitte» eksperter, kan dette vitne om en falsk nyhet. Søk på nett etter relevant informasjon om dem som nevnes i artikkelen. Om du ikke får noen treff på en ekspert som er navngitt i artikkelen kan noen ha funnet på en kilde som ikke eksisterer.

Undersøk kilden

Forsikre deg om at saken er skrevet av en kilde du stoler på og som har rykte på seg for å være korrekt. Hvis nyheten kommer fra en ukjent organisasjon, kan du sjekke «om-delen» for å finne ut mer. Er artikkelforfatteren navngitt? Hvis ikke, bør du være skeptisk.

Se på andre rapporter

Hvis ingen andre nyhetskilder rapporterer om nyheten, kan det tyde på at den er falsk. Hvis nyheten rapporteres av flere kilder du stoler på, er det mer sannsynlig at den er sann.

HENSIKT:

Gi elevene noen verktøy å avsløre falske nyheter med.

5 TIPS FOR KILDEKRITIKK

Vis gjerne videoen «5 tips for kildekritikk» på YouTube før eller etter gjennomføringen av aktiviteten.

AKTIVITET 6A

Bruk det dere har lært så langt

Tidsramme: 5 minutter

PowerPoint: Lysbilde 7

5 min

DISSE SPØRSMÅLENE KAN HJELPE DERE UNDERVEIS:

- Hva sier magesfølelsen?
- Hvem er avsender?
- Hvilke kilder er brukt?
- Brukes det noen begreper eller språk de reagerer på?
- Virker påstander og tall realistiske?
- Hva slags forhåndskunnskaper har elevene som får dette til å virke realistisk eller urealistisk?
- Strider et slikt realityshow mot noe vi vet om Russland eller menneskerettigheter?
- Vil det være mulig å gjennomføre noe sånt?
- Hvordan får man deltagere?
- Var det noen som hadde fordommer som gjorde at de trodde mer på det som var skrevet?

INSTRUKSJONER:

Presenter saken for elevene. Bruk huskelisten fra forrige aktivitet som utgangspunkt, og be elevene vurdere om artikkelen presenterer falske eller ekte nyheter.

NB! Saken er falsk. La elevene diskutere litt før du avslører dette. Let etter tegn på at dette er en falsk nyhet, og diskuter hva dere kan gjøre for å være helt sikre.

HENSIKT:

Ved første gjennomlesning er det ikke alltid lett å peke på hva som skurrer i en artikkel. Her må elevene bruke sin kritiske sans.

AKTIVITET 6B

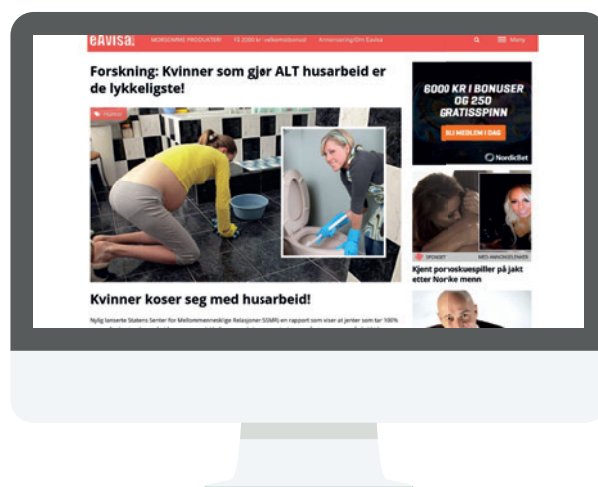
Se hva dere gjør
annerledes nå

5 min

Tidsramme: 5 minutter

PowerPoint: Lysbilde 8

INSTRUKSJONER:

Vis elevene artikkelen om kvinner og husarbeid igjen. Forsøk å finne indikasjoner på at dette er en falsk nyhet.

HENSIKT:

La elevene se hva de har lært om å avsløre falske nyheter og om det har styrket deres kritiske medieforståelse.

HER ER NOEN TING DERE BØR SE ETTER:

- Hvem er avsender? Brukes det noen begreper eller språk de reagerer på?
- Virker påstandene og tallene vitenskapelige? Hvorfor / hvorfor ikke?
- Pleier forskning å gi resultater som 100 %?
- Har staten et senter for Mellom-menneskelige Relasjoner?
- Hvordan stemmer påstanden overens med egne erfaringer?
- Prøver avsender å spille på følelsene til den som leser? Hvordan?

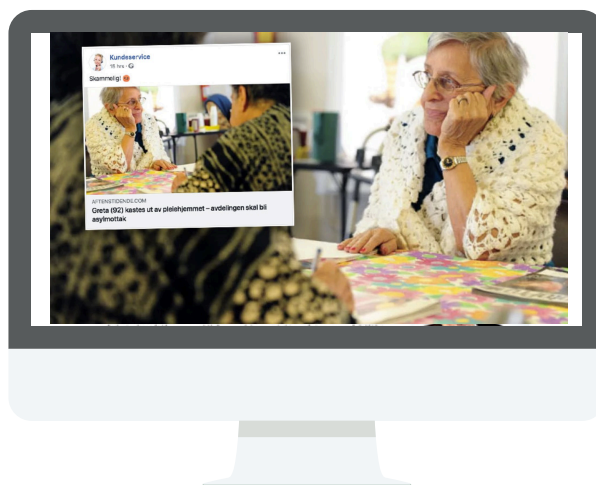
AKTIVITET 6C

Undersøk kilden
nærmere

5 min

Tidsramme: 5 minutter
PowerPoint: Lysbilde 9

INSTRUKSJONER:

Vis Facebook-innlegget for elevene, og spør hvordan man kan sjekke kilden til saken. Be deretter elevene gå inn på Aftenstidende.com. Gå gjennom «huskelisten» fra aktivitet 5, og vurder nettstedet og de andre «nyhetene» som finnes der.

HENSIKT:

Lære elevene å sjekke kilder, og bli kjent med begrepet «løgnfabrikk».

KJENNETEGN FOR EN LØGNFABRIKK:

- Sensasjonelle overskrifter laget for å skape frykt eller oppstandelse
- Artikkelen er dårlig oversatt fra utenlandske artikler eller kopiert fra norske
- Ekspert og intervjuer er diktet opp
- Utstrakt bruk av illustrasjonsbilder tatt i andre sammenheng eller stjålet fra andre medier
- Man finner ikke den samme informasjonen på andre nyhets- eller nettsteder
- Nettstedet har et navn som assosieres med ekte nyhetsformidlere
- Journalisten er ikke navngitt
- Det er ikke oppgitt noen redaktør
- Det finnes ingen kontaktinformasjon til redaksjonen

Kilde: Faktisk.no

AKTIVITET 6D

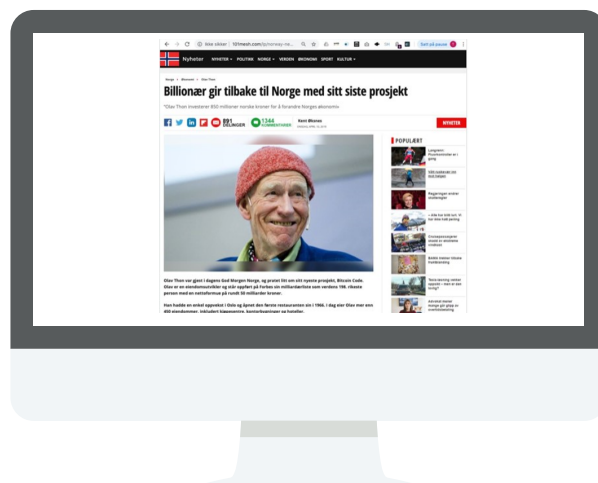
Vi øver litt mer

5 min

Tidsramme: 5 minutter

PowerPoint: Lysbilde 10

INSTRUKSJONER:

Presenter saken for elevene. Bruk huskelisten fra aktivitet 5, og be elevene vurdere om artikkelen er en falsk eller ekte nyhet. Be elevene deretter gå inn på faktasjekk-tjenesten Faktisk.no og les hvordan profesjonelle faktasjekkere har vurdert saken. Diskutere deretter hvorfor det er viktig å kunne avdekke og forhindre spredningen av oppdiktete nyheter.

HENSIKT:

Bevisstgjøre elevene på betydningen av å kunne avsløre og forhindre spredning av oppdiktete nyheter.

AKTIVITET 7

Pålitelige og mindre pålitelige kilder og avsendere

5 min

Tidsramme: 5 minutter

PowerPoint: Lysbilde 11

INSTRUKSJONER:

Det er alltid en mulighet for at noen lyver og vrir på sannheten, men er det noen vi vanligvis stoler mer på enn andre? Diskuter hva det betyr å stole på noen og hva det betyr å ha en skjult agenda.

Gå gjennom listen over kilder under, og be elevene vurdere om man stort sett / stort sett ikke kan stole på disse. Kan saken det handler om påvirke hvor mye man stoler på dem? Spiller det en rolle hvilken nyhetskilde eller nettsted som omtaler saken? Gjør det en forskjell / spiller det noen rolle om kilden har uttalt seg på TV/nett-TV, i en avis eller på sosiale medier?

- Politikere
- Kjendiser
- Forskere som står frem med fullt navn
- Journalister som jobber i TV
- Journalister som jobber for nettaviser
- Din beste venn
- En lege
- Noen du følger på sosiale medier
- Bloggere og vloggere
- Lærere

Er det noen her man nesten aldri bør stole på? Er det noen elevene stoler mer på enn andre, hvorfor? Hva gir noen troverdighet? Spiller følelser inn her?

HENSIKT:

Elevene blir bevisst avsenders rolle og motivasjon, samtidig som de opplever at andre kan tolke og føle annerledes enn dem selv.

AKTIVITET 8A

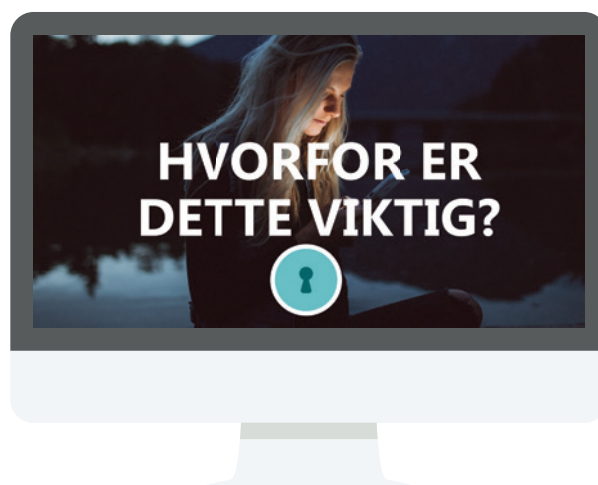
Lær om noen av de alvorlige konsekvensene spredningen av falske nyheter kan få

5 min

Tidsramme: 5 minutter

PowerPoint: Lysbilde 12

INSTRUKSJONER:

Spør elevene hvorfor de tror det er viktig å kunne se hva som er falske nyheter og usann informasjon. Hva kan følgene være dersom mange i samfunnet ikke kan avsløre at noen manipulerer eller lyver til dem bevisst.

HENSIKT:

Bevisstgjøre elevene om følgene av falske nyheter på kort og lang sikt.

DETTE ER VIKTIGE POENG DERE KAN DISKUTERE UNDERVEIS:

- Å kunne avsløre falske nyheter gjør deg i stand til å vurdere hvilke nyhetskilder du kan stole på og gjør det lettere å følge med i nyhetsbildet.
- Hvis du føler at du kan skille på det som er sant og ikke sant av det du leser og hører, vil du være bedre forberedt når du deltar i demokratiske prosesser (som valg) og må ta avgjørelser basert på fakta. Hvis mange i befolkningen ikke kan dette, lar de kanskje være å stemme eller det gjør det fristende for samfunns- ledere å manipulere hendelser og fakta for å få flere velgere. Begge deler er negativt for demokratiet og de demokratiske prosessene.
- Viktigheten av å kunne skille mellom f.eks. reklame og informasjon.
- Viktigheten av å ikke bli lurt og utsatt for svindel

Forklar elevene at dette også er grunnene til at de selv bør la være å spre falske nyheter dersom de oppdager dem.

AKTIVITET 8B

Slik kan dere hindre spredningen av falske nyheter

2 min

Tidsramme: 2 minutter

PowerPoint: Lysbilde 13

INSTRUKSJONER:

Snakk med elevene om hva de selv kan gjøre dersom de har oppdaget en falsk nyhet,

Gå gjennom listen under med eksempler på ting de bør gjøre:

- Bruk en faktasjekk-tjeneste for å undersøke om du har rett, og si ifra til tjenesten dersom de ikke alt har undersøkt saken. I Norge er Faktisk.no den mest kjente og brukte tjenesten.
- Si ifra til dem som har ansvaret for nettsiden – de fleste seriøse nyhetskilder har rapporteringsmuligheter og/eller kontaktinformasjon som er lett å finne.
- Ser du falske nyheter på sosiale medier kan du si ifra til tjenestetilbyderen. De fleste ønsker ikke at falske nyheter skal spre seg på deres tjenester.

HENSIKT:

Få elevene til å tenke over hva de selv kan gjøre for å hindre spredningen av falske nyheter

Venner lar ikke venner tro på usannheter. Del fakta!

MER OM FALSKE NYHETER

Falske nyheter er nyhetslignende saker som bevisst sprer usannheter, propaganda eller lignende. Slike saker har alltid vært en del av mediebildet, men oppmerksomhet og bevissthet rundt fenomenet har økt - særlig etter 2016 da begrepet ofte dukket opp i den amerikanske valgdebatten.

BLANDER FAKTA OG FIKSJON

Falske nyheter ser ofte ut som vanlige nyhetssaker og kan derfor være vanskelig å oppdage. Slike artikler kan inneholde både falsk og ekte informasjon.

De som lager og sprer usannheter kan ha politiske motiver eller ha et ønske om å skape informasjons- kaos, få oppmerksomhet eller oppnå økonomisk vinning eller svindel.

FALSKE NYHETER, ALTERNATIVE NYHETER ELLER DESINFORMASJON?

Det er mange ulike betegnelser som florerer omkring usann informasjon på internett; falske nyheter, fake news, false news, alternative nyheter, alternative fakta, propaganda og desinformasjon. Begrepet «falske nyheter» er på mange måter problematisk å bruke om usann informasjon. Dette kan gi inntrykk av bindinger mellom usannheter og den redaksjo-nelle og redaktørstyrte nyhetsjournalistikken. Dette vil igjen kunne føre til minskende tillit til media.

ALGORITMER OG «BOTS»

I tillegg til at enkeltpersoner lager og sprer falske nyheter er det også vanlig med programvaredesign for å løfte frem falske nyhetssaker av interesse for enkelte bruker og med formål å spre disse. Algoritmer styrer hvilke saker som «trender» og får mye oppmerksomhet, og løfter frem disse. Når en sak for slik oppmerksomhet oppstår det fort en «snøball-effekt».

Såkalte «bots», programmer laget for å repetere en handling igjen og igjen, kan også spre falske nyheter. De designes slik at de fremstår som ekte og engasjerer brukere på sosiale medier. Slik kan «bot-er» fremstå som en gruppe mennesker som virkelig byr seg om et tema og gi mye oppmerksomhet til saker som ellers få ville sett på.

KAN SVEKKE DEMOKRATIET

Falske nyheter dukker vanligvis først opp på useriøse nettsider, men kan bli spredd videre derfra til sosiale medier og til seriøse nyhetskanaler. Slik kan falske nyheter svekke folks tillit til presse og etablerte nyhetskilder og være til hinder for demokratiet.

Det er viktig at både privatpersoner og journalister er kritiske i sitt møte med nyheter og kilder. Bakgrunnssjekk av kilder og annen informasjon, en forståelse av hvem som kan ønske å spre falske nyheter og hvorfor og evne til å avsløre falske nyheter er viktig for unge og voksen som skal orientere seg i dagens nyhetsbilde.

TAR FOKUS FRA SERIØSE KILDER

I tillegg til å spre usannheter undergraver falske nyheter seriøs mediedekning og journalistenes arbeid med å dekke faktiske hendelser. Mange synes det er vanskelig å skille falske nyheter fra andre saker. Dermed svekkes deres tillit til nyhets-mediene og journalister. Falske nyhetssaker engasjerer ofte leseren og kan dermed ta fokuset bort fra seriøse nyhetssaker.

SPILLER PÅ FØLELSER

Falske nyheter spiller ofte på følelser og fordommer. Når lesere får sterke følelser for en sak, er det lett å bli mindre kritisk. Dette øker sjansen for å dele saken videre.

NYTTIGE TJENESTER

I Norge er det faktasjekk-tjenesten Faktisk.no som jobber mest målrettet for å avdekke og forhindre spredningen av falske nyheter. Faktisk.no AS er en ideell organisasjon og er en uavhengig redaksjon for faktasjekk av samfunnsdebatten og det offentlige ordskiftet i Norge. De er en del av det internasjonale faktasjekk-nettverket (IFCN) som betyr at de er nøytrale og politisk uavhengige, har full åpenhet om metoder, kildebruk, finansiering og organisering. Les mer om **Faktisk.no** på deres nettsider.

Medietilsynet har informasjon om kildekritikk og mediekompetanse i Norge. Medietilsynet gjennomfører også undersøkelser knyttet til falske nyheter og medievaner. Resultatene fra disse kan du finne på **medietilsynet.no**.

Utdanningsdirektoratet har ansvaret for utviklingen av barnehage, grunnskole og videregående opplæring. Utdanningsdirektoratet driver tjenesten **Dubestemmer.no** sammen med Datatilsynet. Dubestemmer.no er en nettressurs om digital dømmekraft og nettvett. Ressursen består av artikler om relevante tema, faktaopplysninger, historier fra virkeligheten, diskusjonsoppgaver og filmer.

DUbestemmer.no

Faktisk.

Samfinansiert av den Europeiske Union
Connecting Europe Facility

 Medietilsynet